

Izbljuvki

foto: Bepi / Shutterstock
Izbljuvki pegaste sove v zapušteni hiši.

Davorin Tome

Pred okoli 100 milijonov let so ptice v kljunu še imele zobe, danes jih nimajo več. Hrane tako ne žvečijo, še več, veliko ptic jo požira povsem neobdelano, "v enem kosu". Miši, ribe, žabe, kuščarji, hrošči, metulji, semena, jagode in tudi listje, ki izginjajo skozi kljune, končajo v prednjem delu prebavnega trakta v takšni obliki, kakršni so bili še pred zaužitjem, z vso dlako, kostmi, oklepi, luščinami vred, ki jih ptice ne morejo prebaviti. Po drugi strani pa so ptice organizmi, ki za svoje življenje potrebujejo ogromno energije. Vzdrževanje visoke telesne temperature in tudi mišična dejavnost v času letenja od njih zahtevajo, da se hranijo pogosto in le s kalorično hrano. Neprebavljivi

ostanki v hrani, ki so v primeru, da hrano požreš neprežvečeno in v celoti, prav številni, so jim pri tem v veliko breme, saj jim po nepotrebem povečujejo težo in odžirajo prostor, ki bi ga drugače lahko zasedale energetske bolj pomembne snovi. Zato je neprebavljive snovi, ki skupaj s hrano zaidejo v prebavila, najbolje čim prej izločiti in narava je poiskala pot, kako to zadovoljivo storiti. Še predno pridejo pregloboko v prebavni trakt, se ločijo od snovi, ki jih ptice lahko prebavijo, skepijo v svaljke različnih oblik in se po najkrajši poti, skozi usta, izločijo. Neprebavljive izločke, ki so ptico zapustili po isti poti, po kateri so prišli v njo, imenujemo izbljuvki.

VELIKA UHARICA

SREBRNI GALEB

risba: Slavko Polak

KROKAR

risba: Slavko Polak

VELIKI SRAKOPER

risba: Slavko Polak

REČNI GALEB

risba: Slavko Polak

SIVA VRANA

risba: Slavko Polak

SRAKA

risba: Slavko Polak

foto: Irena Mervič
Pegasta sova *Tyto alba alba*.

Tako ni presenetljivo, da imajo izbljuvke praktično vse ptice. Tisti pri semenojedih vrstah so sestavljeni iz luščin semen, pri ribojedih iz ribjih kosti in lusk, pri ujedah in sovah iz dlake in kosti, pri žuzkojedih iz ostankov hitinskih oklepov ipd. Najmanj težav pri izdelavi izbljuvka imajo vrste, ki se hranijo s sesalci. Ostre kosti pred izbljuvanjem zavijejo v dlako, ki je prav tako ne prebavijo, in se s tem zavarujejo pred morebitnimi poškodbami požiralnika. Ribojede vrste v ta namen poleg hrane požirajo tudi perje, in če ga ne dobijo drugje, si izpulijo svojega.

Najbolj poznani so izbljuvki sov, vsaj tistih, ki se pretežno prehranjujejo z malimi sesalci, za kar so vsaj trije razlogi: (1) ostanki plena v izbljuvkah so zelo dobro ohranjeni; (2) v njih lahko dobimo popolna okostja plena, od največjih kosti lobanje do vseh vretene in najmanjših stopalnih koščic, medtem ko so kosti pri drugih vrstah ptic pogosto večkrat prelomljene, številne pa tudi manjkajo. Sove so, vsaj v povprečju, telesno velike ptice, torej imajo tudi velike izbljuvke, ki jih je težko spregledati. Izbljuvki lesne sove *Strix aluco* merijo 3-5 cm, tisti od velike uharice *Bubo bubo* pa tudi do 15 cm; (3) tretji razlog je povezan z njihovimi življenjskimi navadami. Sove se pogosto mesece in mesece zadržujejo na istih vejah ali v istih podstrešjih, tako da nam, če že spregledamo nekaj centimetrov dolg izbljuvek, ogromen kup kosti in dlake, ki se nabere pod sovo v nekaj

letih, gotovo pade v oči. Poznana so pričevanja ljudi, ki so količino izločenih izbljuvkov ocenjevali s številom košar, s katerimi so jih odnašali. Čeprav na tako množično "pokopališče" malih sesalcev sam še nisem naletel, so njihove izjave povsem verjetne. Tudi v naših krajih se prek zime na kakšni od večjih smrek zbere nekaj deset ali tudi 100 malih uharic *Asio otus*. Ker vsaka sova običajno naredi vsaj en izbljuvek na dan, se do pomladi pod drevesom lahko nabere krepko prek 20.000 izbljuvkov.

Ko se izbljuvek znajde na tleh, je njegova vloga, ki jo ima za ptico, končana. Nalivi in drobne živali, ki se nanj postopoma naselijo, ga v prihodnjih mesecih povsem razgradijo. Izbljuvki pa so tudi priljubljen objekt raziskave številnih znanstvenikov po svetu. Z njimi na razmeroma enostaven način lahko ugotovimo točno sestavo prehrane ptice, ki ga je izvrгла, saj so v njih ostanki prav vseh živali, s katerimi se prehranjuje. Da pa so rezultati našega dela verodostojni, se moramo seveda najprej dobro naučiti ločevati izbljuvke, da vemo točno kateremu plenilcu pripadajo, v naslednjem koraku pa se moramo naučiti tudi določevati vrste plena po kosteh, luskah, dlakah itd. Morda se raziskave izbljuvkov ne zdijo zelo pomembne, a prav z njimi so raziskovalci pojasnili že marsikatero upadanje velikosti populacije ptic. ■ ■ ■